

Algemene bevindingen en aanwijzingen voor de pleegzorgpraktijk

Willeke Daamen, Mariska Zoon, Mariska de Baat

Pleegkinderen vormen een kwetsbare groep kinderen die vaak een geschiedenis hebben van mishandeling, verwaarlozing of traumatische ervaringen. Deze kinderen vragen dan ook een specifieke en stabiele ondersteuning. Bij het bieden van pleegzorg en het organiseren hiervan komt veel kijken. Zo moeten er geschikte pleegouders gevonden worden en moeten zij goed worden voorbereid en begeleid. De ouders houden een belangrijke rol, met wie goed moet worden samengewerkt, net als met de andere betrokken partijen. Goede nazorg moet geregeld zijn en er moet snel besloten worden wat het perspectief van de plaatsing is: kan het kind terug naar de ouders,

of moet de pleegzorgplaatsing een permanent karakter krijgen?

Belangrijke elementen uit onderzoek

- Selectie, voorbereiding en matching; een goede selectie, voorbereiding en matching zijn voor een stabiele plaatsing essentieel. Dit geldt voor zowel bestands- als netwerkpleegouders. De voorbereiding en begeleiding daarna moeten in elk geval gericht zijn op opvoedgedrag en omgang met specifiek gedrag van het pleegkind. In de matching blijkt een goede samenwerking tussen alle betrokken personen een succesfactor te zijn.
- Het nemen van een opvoedingsbesluit; onzekerheid over de plaatsing is schadelijk voor de ontwikkeling van het kind. Het is van groot belang dat er tijdig een beslissing over de plaatsing genomen wordt en de termijn van onzekerheid zo kort mogelijk is. Hoe jonger het kind is, hoe korter deze termijn moet zijn in het belang van de ontwikkeling.

- Ontwikkeling van het kind volgen; het is van belang de ontwikkeling van het pleegkind met regelmaat en meetbaar te volgen. Hiermee wordt de geboden ondersteuning afgestemd op de ontwikkeling, waarmee de ontwikkeling zo optimaal mogelijk wordt bevorderd; komen problemen vroegtijdig in beeld en kan de juiste hulp snel worden geboden; en kan het aanbod van pleegzorgaanbieders worden afgestemd op de behoeften van pleegkinderen en (pleeg)ouders.

- Posities en samenwerking; participatie van ouders bij het opgroeien van hun kinderen is van belang. Wanneer de participatie goed verloopt, is dit goed voor het welzijn van het pleegkind. Wanneer dit niet goed verloopt, is het echter schadelijk voor de ontwikkeling. Het is daarom van belang te investeren in een goede samenwerking tussen ouders en pleegouders en andere betrokken hulpverleners. Pleegouders kunnen begeleiding nodig hebben om de samenwerking met ouders goed vorm te geven.
- Begeleiden van pleegouders; om een goede begeleiding te bieden is het belangrijk dat de pleegzorgbegeleider zicht heeft op de ondersteuningsbehoeften, deze behoeften tijdig signaleert en hierbij de juiste ondersteuning biedt. Pleegouders hebben behoefte aan ondersteuning in hun opvoedingstaak en in de omgang met specifiek gedrag. Daarnaast is het van belang dat pleegouders op de hoogte zijn van de geschiedenis van het pleegkind.
- Effectieve interventies; er zijn verschillende interventies die bij pleegkinderen kunnen worden ingezet. Interventies die veelal bij pleegkinderen van toepassing zijn, categoriseren we in een drietal onderwerpen. Gedragsproblematiek: Multidimensional Treatment Foster Care (MTFC), Keeping Foster Parents Trained and Supported (KEEP), Incredible Years en Parent-Child Interaction Therapy (PCIT). Bevorderen hechtingsrelatie: Basic Trustmethode, Pleegouder – Pleegkind Interventie (PPI) en Videofeedback intervention to promote Positive Parenting and Sensitive Discipline (VIPP-SD). Traumagerelateerde problematiek: geen van de in Nederland beschikbare effectieve interventies gericht op trauma is of wordt onderzocht in de pleegzorg.
- Continuïteit; continuïteit en voorspelbaarheid zijn onmisbare voorwaarden voor de ontwikkeling van een kind. Verplaatsingen en breakdowns hebben ernstig negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van pleegkinderen. Drie

factoren zijn belangrijke voorspellers van een breakdown: de leeftijd van het kind, probleemgedrag van het kind en de hulpverleningsgeschiedenis. Hoe ouder het kind, hoe ernstiger het probleemgedrag en hoe meer verplaatsingen, hoe groter de kans op een breakdown.

- Verlaten van pleegzorg; het uitgangspunt van pleegzorg is in eerste instantie dat een pleegkind terugkeert naar zijn ouders. Dit is echter lang niet altijd succesvol of mogelijk. Pleegzorg eindigt in principe bij de leeftijd van 18 jaar. Veel pleegkinderen zoeken op dat moment de zelfstandigheid op terwijl ze hiervoor nog niet klaar zijn. Pleegkinderen kunnen ondersteund worden door professionals en informele contacten in hun weg naar zelfstandigheid. Mentoringprogramma's voor adolescenten in pleegzorg laten positieve resultaten zien.

Aanwijzingen voor de praktijk

- De ontwikkeling van het kind is altijd leidend.
- Breng de ontwikkeling van het pleegkind in ieder geval op de volgende momenten in beeld: aan het begin van de plaatsing (na een maand), bij pleegkinderen van 0 tot 3 jaar ieder half jaar en bij pleegkinderen ouder dan 3 jaar ieder jaar, of tussendoor wanneer er zorgen zijn over de ontwikkeling van het pleegkind. Bespreek de ontwikkeling van het kind in het zorgteam. Kijk hierbij niet alleen naar problemen, maar ook naar het adequate functioneren op verschillende ontwikkelingsstaken (op zijn/haar leeftijd en ontwikkelingsniveau). Dit verbreedt de blik en werkt motiverend. Zoek als organisatie naar een praktisch toepasbare manier om de ontwikkeling in kaart te brengen en zorg dat hiervoor voldoende tijd is in de pleegzorgbegeleiding.
- Zet bij netwerkpleeggezinnen extra begeleiding in, omdat deze gezinnen vaak geen voorbereidingstraining hebben gevolgd.
- Besluit zo snel mogelijk wat het perspectief van de plaatsing is en waar het kind opgroeit. Binnen drie maanden na de plaatsing wordt gestart met onderzoek naar het perspectief en binnen negen maanden wordt het besluit genomen. Hierbij geldt: hoe eerder en beter. Voor jonge kinderen is het belang van een snel besluit het grootst.
- Neem in de matchingsprocedure factoren van het pleegkind, factoren van het pleeggezin, factoren van ouders, voorkeuren van ouders en pleegkinderen én de interactie tussen pleegkind, ouders en pleegouders mee. Besteed ook aandacht aan overeenkomsten en verschillen tussen normen en waarden van ouders en pleegouders.

- Zorg dat ouders voldoende ondersteuning krijgen bij de aanpak van eigen problemen en opvoedproblemen. Zo krijgen zij, binnen de vastgestelde aanvaardbare termijn, de kans om weer zelf voor hun kind te gaan zorgen.
- Beperk overplaatsingen tot het minimum. Maak geen onderscheid tussen pleeggezinnen voor korte- of langetermijnplaatsingen. Hierdoor hoeft een pleegkind niet overgeplaatst te worden als het opvoedingsbesluit is dat het pleegkind gaat opgroeien in een pleeggezin. Als een pleegkind toch wordt overgeplaatst, leg dan uit waarom het wordt overgeplaatst en zorg dat het contact kan blijven houden met de vorige pleegouders.
- Signaleer risico's op een voortijdige beëindiging van de plaatsing en pak deze aan.
- Werk zo nodig met ouders aan het verdragen en op termijn accepteren van de plaatsing en met ouders en pleegouders aan het verdragen en op termijn accepteren van elkaar. Stimuleer het verdragen en op termijn accepteren van de plaatsing door ouders een rol te geven in het leven van hun kind (contact faciliteren, hen betrekken bij belangrijke gebeurtenissen), ouders te begeleiden in hun rouwproces en het vormgeven van hun nieuwe rol, en pleegouders te helpen hoe zij de ouders een rol geven in het leven van het pleegkind.
- Stel een zorgteam samen waarin het pleegkind (vanaf 12 jaar) en ouders, pleegouders, belangrijke personen uit het netwerk en professionals rondom het gezin participeren. Maak in het zorgteam samen met ouders, pleegkind en pleegouders duidelijke afspraken over de doelen van de plaatsing en de rollen, taken en grenzen van alle betrokkenen. Zorg ook voor een gedeelde planning. Maak concrete afspraken over alledaagse zaken zoals contact met school, artsen- en kappersbezoek, het kopen van kleding, verjaardagen en feestdagen (ook Vader- en Moederdag).
- Zorg dat het pleegkind in het pleeggezin veilig is.
- Streef zoveel mogelijk naar een intensieve samenwerking met ouders. Daarbij geldt dat er meer kans is op een succesvolle, intensieve samenwerking als ouders ook al bij het proces van matching en plaatsing betrokken worden. De ontwikkeling van het kind is hierin leidend: als de samenwerking schadelijk is voor de ontwikkeling of het onveilig is, dan gaat het niet.
- Stel bij terugplaatsing vast welke ondersteuning of nazorg nodig is, zodat de hereniging voor de jeugdige positief uitpakt. Er moet een intensieve periode van begeleiding gegeven worden, omdat oude patronen kunnen terugkeren. Begeleid actief bij het hervatten van de opvoeding en heb ook oog voor andere gezinsproblemen (verslaving, schulden, ziekte) die weer een rol kunnen gaan spelen.

Deze factsheet is gebaseerd op de volgende reviews: Voorbereiding, selectie en matching in pleegzorg: wat werkt? (De Baat, 2014), Het nemen van een opvoedingsbesluit: wat werkt? (Daamen, 2014), Ontwikkeling van het pleegkind (Daamen, 2014), Ouders, pleegouders en professionals: posities en samenwerking (Daamen, 2014), Begeleiden van pleegouders: wat werkt? (Daamen, 2014), Effectieve interventies voor pleegkinderen en pleegouders (Zoon, 2014), Continuïteit van pleegzorg (Zoon, 2014) en Verlaten van pleegzorg (Zoon, 2014).